

Antroposofie

Astronomische brieven van Elisabeth Vreede 1927 - 1930

en astronomie

Over dit boek

Antroposofie en Astronomie is een bundeling van zesendertig astronomische brieven. Deze ‘Rundschreiben’, die samen één geheel vormen, zijn geschreven door Elisabeth Vreede in de periode september 1927 tot en met augustus 1930, en vertonen een sterke samenhang met de ritmen van het jaar (Vreede 1927-1930).

De schrijfster

Elisabeth Vreede werd geboren op 16 juli 1879 in Den Haag. Het is opmerkelijk, dat zij in dit jaar werd geboren, het jaar waarover Rudolf Steiner zei, dat er een nieuw Michaëltijdperk aanbreekt.

Zij groeide op in Den Haag in een theosofisch gezin. In 1900 ging zij astronomie, wiskunde, filosofie en Sanskriet studeren in Leiden. In die tijd was het al bijzonder om als vrouw te gaan studeren (in Leiden waren er onder de 822 studenten slechts 45 ‘meisjesstudenten’), maar vooral haar studiekeuze was zeer opmerkelijk. Naast haar studie was zij heel actief in het studentenleven en de vrouwenbeweging.

Als studente hoorde zij Rudolf Steiner voor het eerst spreken op een congres van de Theosofische Vereniging in Londen. Een jaar later ontmoette zij hem opnieuw tijdens een bijeenkomst in Amsterdam, waar hij sprak over ‘Mathematik und Okkultismus’. Aanvankelijk voelde zij zich niet bepaald aangetrokken tot Steiner en zijn kijk op de wereld, maar langzamerhand raakte zij geboeid door zijn manier van denken en zijn grote occulte kennis.

Zij voltooide haar studie in 1906, en ging wiskundeles geven op een Meisjes-

HBS in Den Haag. In 1910 verhuisde zij naar Berlijn om aan een dissertatie te werken, maar zij liet dit plan varen toen zij intensief betrokken raakte bij het werk van Rudolf Steiner. Zij woonde in hetzelfde huis als Steiner, en nam de taak op zich cursussen astronomie en cultuurgeschiedenis te geven voor leden van de Antroposofische Vereniging, en Steiners gestenografeerde voordrachten om te zetten in getypte teksten.

In 1914 besloot zij naar Dornach te verhuizen, en ging zij meewerken aan de bouw van het eerste Goetheanum. Zij nam actief deel aan het leven en de opbouw van de gemeenschap in Dornach. Later kwamen haar ouders ook naar Zwitserland, en samen lieten zij een huis bouwen in Arlesheim, op loopafstand van het Goetheanum.

In december 1923 vroeg Rudolf Steiner Elisabeth Vreede bestuurslid te worden van het eerste Verenigingsbestuur, en stelde haar aan als hoofd van de wiskundig-astronomische sectie.

Vreede liet uit eigen middelen de sterrenwacht in Dornach bouwen, en zette het Goetheanum Archiv op, waarin zij heel nauwgezet al het werk van Rudolf Steiner verzamelde, archiveerde en toegankelijk maakte.

Enkele jaren na het heengaan van Rudolf Steiner in 1925, begon zij met het uitgeven van de astronomische brieven. Deze werden geschreven in het Duits en gestencild in een oplage van 1200 exemplaren, die maandelijks werden verzonden. De abonnees waren leden van de Antroposofische Vereniging, een kring van vrienden die Rudolf Steiner en Elisabeth Vreede meestal persoonlijk kenden. In 1954 werden deze brieven voor het eerst gebundeld en als boek uitgegeven door Elisabeth Mulder; in 1980 volgde een uitgebreidere uitgave van Wim Viersen. Intussen verschenen er ook uitgaven in het Frans en het Engels, maar een Nederlandse vertaling heeft lang op zich laten wachten.

Van de originele ‘Rundschreiben’ zijn exemplaren bewaard gebleven in de archieven in Dornach en Den Haag, en die zijn de basis geweest voor deze Nederlandse vertaling, *Antroposofie en Astronomie*.

Aanvullende informatie

Op elke astronomische brief stond behalve een titel, ook de maand en het jaar van de uitgave, en de jaargang met een volgnummer. In deze uitgave zijn alle oorspronkelijke titels gehandhaafd, maar is omwille van de overzichtelijkheid elke ‘brief’ ‘hoofdstuk’ geworden, en voorzien van de nummers 1 t/m 36. In de inhoudsopgave staan alle hier genoemde gegevens bij elkaar.

In de tijd waarin Elisabeth Vreede de ‘Rundschreiben’ schreef, waren er nog niet zoveel voordrachten van Steiner uitgegeven als tegenwoordig, en in veel gevallen was het dus niet mogelijk om daarnaar te verwijzen. Voor Vreede was het daarom noodzakelijk om in haar tekst veelvuldig citaten van Steiner op te nemen. De ene keer betreft het een enkele zin, de andere keer meerdere alinea’s.

Bij het verwijzen naar boektitels en het weergeven van citaten van Steiner

in de tekst wordt het betreffende GA-nummer (Gesamtausgabe) of N-nummer (Nederlandse vertaling) vermeld. Bij het refereren aan titels en citaten van andere auteurs worden op de betreffende plaats in de tekst de naam van de auteur en het jaar van de uitgave vermeld. In de bibliografie achter in het boek staan de bijbehorende gegevens over de betreffende uitgave.

In de ‘Rundschreiben’ worden door Elisabeth Vreede getallen genoemd die inmiddels zijn achterhaald, of worden feiten genoemd waarover tegenwoordig meer bekend is, of die nu anders worden geïnterpreteerd. Deze geven een beeld van de stand van de astronomische wetenschap van de tijd waarin zij deze ‘Rundschreiben’ schreef. In de aantekeningen achter in het boek (waarnaar wordt verwezen met een cijfer of een asterisk) zijn aanpassingen gegeven met de beschikbare informatie van nu. Actueel of niet, het zijn dan nog altijd maar de cijfers of gegevens van nu..., en deze hebben in ‘het grote verhaal’ van dit boek slechts een ondersteunende functie. In een aantal gevallen is ervoor gekozen om de lezer die wat meer wil weten over specialistische astronomische onderwerpen, te verwijzen naar internet. Daarom zijn enkele aantekeningen voorzien van zoektermen, waarmee aan het betreffende onderwerp gerelateerd materiaal kan worden gevonden. Een aantal aantekeningen is geheel of gedeeltelijk overgenomen uit de Duitse uitgave van 1980 van Wim Viersen, evenals de 99 schematische afbeeldingen; een bijdrage waarmee hij ons voortreffelijk heeft geholpen en waarvoor wij hem zeer erkentelijk zijn.

De wereld van de geest vormt het hoofdmotief van dit boek. Daarnaast is er veel aandacht voor de *wetenschap*, door de exacte wijze waarop de astronomie de hemelverschijnselen verklaart. Het element *kunst* tenslotte, wordt vertegenwoordigd door een aantal zeer bijzondere schilderijen die het ‘verhaal’ op hun eigen manier weergeven. Zij zijn geschilderd door Brigitte Beck, die zich heeft laten inspireren door de indrukwekkende wijze waarop de wereld van de geest door Vreede wordt beschreven.

Dit boek is een eerste uitgave van de werkgroep Impuls Elisabeth Vreede. Op de website impulsevreede.nl is meer informatie te vinden over Elisabeth Vreede en over de activiteiten van de werkgroep. Maar ook aanvullende informatie bij dit boek, zoals een trefwoordenregister.

Deze Nederlandse vertaling zou er nooit zijn gekomen zonder de hulp, de ideeën en de toewijding van Louise Pino, Wim Schuwirth, Hapé Smeele, Brigitte Beck, Dick Gerbrands, Wim Viersen (Dornach), Frank Spaan (Dornach), Angélique Petersen, Eveline van der Steen (Wales), Erik van Zwoll, Jannie de Groot, het Elisabeth Vreede Instituut, de mathematisch-astronomische sectie van de AViN, de Triodos Foundation, Agnes Boertien en vooral Jeannette Boertien.

Willem Hendriks
Voorjaar 2019